

9. Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. <http://sum.in.ua/s/skoromovka>.
10. Sukhomlynskyi, V. O. 1988. *Sertse viddaiu ditiam [I give my heart to children]*. Kyiv: Soviet school.

УДК 378:37.011.3-051:78:[74/75:005.336.2](045)

ПОЛІХУДОЖНЯ КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Куцин Е.К.

POLY-ARTISTIC COMPETENTION OF FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART

Kutsin Erika

У статті розкрито проблему формування поліхудожньої компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Висвітлено й проаналізовано роль даного процесу під час професійного навчання студента. Здійснено спробу осмислення сутності понять поліхудожня діяльність, поліхудожня освіта та виховання, а саме їх формування під час професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва. А також розкрито сутність поліхудожньої підготовки та підготовленості (як її результату) майбутніх вчителів музичного мистецтва до проведення професійної діяльності.

Ключові слова: поліхудожній підхід до навчання, інтеграція, поліхудожня освіта та виховання, формування поліхудожньої компетентності, поліхудожня підготовленість.

The article reveals the problem of formation of polyartistic competence of the future teacher of music art. The role of this process during the student's professional training is highlighted and analyzed. An attempt has been made to understand the essence of understanding polyartistic activity, polyartistic education and upbringing, namely their formation during the professional development of future teachers of music art. Also, the essence of polyartistic training and preparedness (as a result) of future music teachers for professional activities is revealed.

Key words: polyartistic approach to education, integration, polyartistic education and upbringing, polyartistic competence, polyartistic preparedness.

Сьогодні освіта України переживає процес трансформації та перебудови стандартів підготовки фахівців, переосмлюється необхідні для здійснення професійної діяльності фахові та загальні компетентності майбутніх учителів. Зараз набувають вагомості проблеми інтегрування різних сфер знання, кожен з яких пронизує вектор освоєння людиною комплексу життєвих компетентностей. Сучасні тенденції інтеграції в освітньому просторі потребують переорієнтації процесу навчання. На відміну від монохудожнього навчання, яке ґрунтується на опануванні одного виду мистецтва, стає необхідним орієнтація на поліхудожнє навчання, що вимагає від здобувачів освіти опанування різних видів мистецтва, набуття знань про їх самобутність, спорідненість, а також встановлення міжпредметних зв'язків. Таким чином підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти повинна характеризуватися формуванням у студентів цілісних знань та естетичного ставлення до різних видів мистецтва з теорії мистецтва та історії його розвитку; практичних умінь і навичок в галузі мистецької діяльності, досвіду сприймання мистецтва, критично-оцінювального ставлення та інтерпретаційних підходів до надбань мистецької спадщини, а також творчої роботи в галузі мистецтва.

Досліджуючи проблему всебічного розвитку особистості, педагоги-практики все частіше розглядають необхідність поєднання всіх видів мистецтва як цілісний фактор

органічного впливу на суб'єкт навчання. Л. Савенкова стверджує, що саме поліхудожній підхід до освіти забезпечує відродження традицій виховання комунікативної і творчої особистості, яка спроможна самостійно знаходити нетрадиційні, креативні рішення в будь-якій галузі, активно самовдосконалюватись та саморозвиватись [5]. Виходячи з вищезазначеного, поліхудожнє виховання містить значний потенціал удосконалення музичної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Проблемі формування поліхудожньої діяльності присвячені праці таких авторів, як В. Алєєва, О. Бузової, В. Киященко, Л. Масол, М. Новицького, Г. Падалки, Л. Предтеченської, Т. Рейзенкінд, О. Рудницької, Л. Савенкової, Г. Шевченко, О. Щолокової, Б. Юсова та інших.

Осмилення генетичної спорідненості мистецтв та специфічного впливу художнього образу на свідомість особистості спричинило рух до інтегрованого поєднання дисциплін художньо-естетичного циклу в закладах освіти, визначило пріоритет педагогічних технологій особистісно-розвивального спрямування (О. Бузова, О. Гайдамака, Т. Дорошенко, Л. Масол). Спеціальні наукові праці присвячено методам впровадження художньо-інтеграційних процесів в мистецькій освіті (Л. Мун, Г. Падалка, О. Шевнюк, Б. Юсов). До основних завдань сучасної педагогіки мистецтва відноситься розкриття перед учнями цілісної художньої картини світу, при цьому здобувачі освіти повинні набути не тільки мистецьких знань, а й оволодіти досвідом емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, навчитися аналізувати художні твори й опанувати простір духовних цінностей.

Концептуальною ідеєю розроблення змісту загальношкільської освіти є цілісний художньо-естетичний розвиток особистості на основі взаємодії різних видів мистецтва й координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості студентів поліхудожнього та полікультурного образу світу. Відповідно до державного стандарту, предмети мистецького спрямування мають утворювати єдиний наскрізний цикл, спрямований на всебічне неперервне опанування здобувачами освіти художніми цінностями впродовж усього терміну навчання, використовуючи поліхудожню діяльність під час професійного становлення. У професійній підготовці майбутнього вчителя музики важливим є вміння залучити учнів до естетичного споглядання, емоційного переживання, інтуїтивного осягнення багатозначних життєвих ситуацій, виражених різноманітними художніми образами.

Поліхудожній підхід до підготовки фахівців у сфері педагогіки – це якісно новий рівень педагогіки, для якого є недостатнім просте взаємне ілюстрування й підкріплення даного виду мистецтва прикладами з інших галузей. Сутність відмінностей поліхудожнього та інтегративного підходу полягає в забезпеченні педагогічних умов для творчості, за яких передбачається не повторення та запам'ятовування відомого, а творення образу, що дозволяє побачити світ по-іншому, з нової точки зору [1].

Поняття «поліхудожній» стосовно характеристики культури та підходу до художньої освіти вживають усе частіше, воно означає характерну рису навчання, до складу якого належить безліч різноманітних мистецтв, об'єднаних з метою освоєння людиною дійсності в художній формі. Автором як поняття, так і відповідного напрямку в педагогіці є Б. Юсов, який першим поставив проблему інтеграції мистецтва в навчальній практиці й створив першу концепцію поліхудожньої освіти та виховання. У концепції Б. Юсов розглядає принцип гуманітарного синтезу, що є шляхом гармонізації освітньої системи, поліхудожнього розвитку. Сутність цього принципу полягає в єдності мистецтва з історією, географією, антропологією, етнографією, культурологією, екологією, астрономією. Ці неоднорідні простори, впливаючи на багатогранний розвиток психіки особистості, є складовими компонентами поліхудожнього виховання та розвитку особистості на основі мистецької інтеграції [7].

Аналіз наукової літератури показав, що в структурі поняття «поліхудожнє навчання» існують споріднені поняття. Так, поліхудожня свідомість особистості – це сукупність

міждисциплінарних знань і уявлень про особливості різних видів мистецтва та їх взаємодію у багатогранному культурному просторі. Поліхудожня діяльність характеризується включенням особистості у різновиди індивідуальної та колективної творчості на основі багатоманітних форм мистецької взаємодії, що стимулює вияв здатності бути естетично виразним і компетентним [2]. Б. Юсов стверджує, що поліхудожній розвиток передбачає засвоєння одного виду мистецтва через долучення різних видів мистецтва, різних видів художнього мислення з опорою на художній образ, художньо-образну мову різних видів мистецтва, художні засоби виявлення, у тому числі ритм, музичність (мелодіку), структуру (конструкцію, композицію) та є обов'язковою умовою розвитку творчого потенціалу дитини [7].

Отже, поліхудожня освіта – це навчання й виховання особистості у процесі комплексного впливу на неї предметів гуманітарно-художнього циклу; це нові умови організації процесу навчання. Головне завдання поліхудожньої освіти – розвиток емоційно-чуттєвої сфери вихованців та удосконалення наданих їм природою вмінь чути, бачити, відчувати, рухатися, спілкуватись. За визначенням Л. Масол, поліхудожнє виховання – це особистісно зорієнтоване планомірне долучення суб'єктів навчання до різних видів мистецтва у їх взаємодії, результатом якого є формування комплексу естетичних властивостей особистості, поліхудожньої свідомості та здатності до поліхудожньої діяльності, що забезпечують готовність до художньо-творчої самореалізації і художньо-естетичного самовдосконалення [2].

Поліхудожній підхід до навчання пов'язаний із застосуванням інтерактивних розвивальних форм роботи з вихованцями, що дає змогу розвивати в них художнє мислення, творчу уяву, дослідницькі здібності, вміння узагальнювати інформацію та комунікативні компетенції. Мету поліхудожнього виховання вчені вбачають у тому, щоб дати можливість учню усвідомити витоки різних видів художньої діяльності і набути знань, умінь і навичок в галузі кожного мистецтва [4]. Науковці визначили педагогічні умови поліхудожньої освіти, такі як: вихід за рамки одного виду мистецтва; перенесення акценту зі сприймання на творчі вияви особистості; пов'язаність занять із найближчим оточенням, мистецтвом і традиціями регіону проживання; опора на вікові особливості вихованців; взаємодія і співробітництво у колективі учнів та педагогів [4]. Процес поліхудожнього виховання особливо необхідний у період професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва. Свідомим розумінням важливості поліхудожнього виховання можуть слугувати вже розроблені програми з мистецтва, проекти інтегрованих програм, статті у фахових журналах, науково-педагогічній літературі.

У комплексі фахової підготовки майбутнього вчителя музики музично-теоретичні дисципліни представлені низкою предметів, як от: «Сольфеджіо», «Гармонія», «Поліфонія», «Аналіз музичних творів», «Історія музики» тощо. Дослідження показують, що важливим є, щоб під час вивчення всіх цих дисциплін музичного спрямування здобувачі вищої освіти системно опанували музичне мистецтво через розуміння об'єктивних музично-історичних процесів, набували ерудованості, розширюючи коло знань музичних творів; навчаються орієнтуватися в історичній зумовленості музичних стилів; усвідомлюють і застосовують в інтерпретаційній діяльності принципи організації музичної мови, удосконалюють розуміння логіки музичної форми та її невід'ємність від змісту, що пов'язано з природою художнього образу в музиці, оволодівають навичками вербальної інтерпретації творів поряд з освоєнням музичної термінології.

Поліхудожню підготовку у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін, розглядаємо як цілеспрямовану діяльність майбутнього вчителя музики – суб'єкта освітнього процесу з комплексного оволодіння способами взаємодії засобів різних видів мистецтва (набуття знань про основи синтезування/інтеграції мистецтв; формування особистісних цінностей щодо творів різних видів мистецтва; набуття практичних умінь застосування засоби різних мистецтв) для поглиблення сприймання та рефлексії музичних творів, інтерпретації синтетичних художніх образів, зокрема з музичною драматургічною основою.

Результатом поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики повинна стати поліхудожня підготовленість як інтегральна професійна якість, що виявляє себе як здатність і вмотивованість до пізнання виразних засобів різних видів мистецтва та способів їхньої взаємодії для поглиблення розуміння музичного твору; виявлення ціннісного ставлення до творів різних видів мистецтва; готовність залучати засоби різних мистецтв для збагачення інтерпретації музичних творів.

Таким чином, у поліхудожній підготовленості відображаються такі прояви особистісного розвитку майбутнього вчителя музики, що характеризують цю підготовленість як інтегральну якість та охоплюють його:

- когнітивну сферу (обізнаність у мистецтвах, виразних засобах та способах їх поєднання; орієнтування в естетико-мистецтвознавчому та психологічному тезаурусі щодо синтезу мистецтв);
- емоційну сферу (емоційність переживання художніх образів, створених із залученням різних видів мистецтва);
- сферу цінностей (ціннісні орієнтації щодо видів і жанрів мистецтва, які у своїй основі є синтетичними; а також цінність введення таких видів мистецтва у власну музичну творчість та в майбутню педагогічну діяльність);
- мотивацію до оволодіння новими знаннями та вміннями в різних видах мистецтва;
- волю, спрямовану на визначення та подолання труднощів у процесі оволодіння знаннями та вміннями у різних видах мистецтва та мистецької (мистецькопедагогічної) діяльності;
- практичні уміння та саморефлексію набуття та здатності застосування у практичній діяльності – виконавській, аналітико-інтерпретаційній, педагогічній (практичні уміння поєднувати, експериментувати з засобами різних видів мистецтва, у тому числі й шляхом залучення цифрових технологій в естетичній площині).

Результатом поліхудожньої підготовки стає сформована в майбутнього вчителя музичного мистецтва поліхудожньої компетентності, яка визначається як здатність фахівця до визначення механізмів інтеграції кожного виду мистецтва, здатність виокремлювати диференційовані ознаки видів мистецтва, накопичувати досвід сприйняття всіх видів мистецтва, та узагальнювати їх ознаки. Сформована поліхудожня компетентність дозволяє вирішувати актуальну на сьогодні проблему забезпечення гармонійного розвитку особистості, а також рівних можливостей для кожного здобувача освіти, гармонізація стосунків між всіма людьми.

Варто зазначити, що масове включення здобувачів вищої освіти у процес формування поліхудожньої компетентності вимагає усвідомлення процесу сприйняття музики як виду мистецтва в контексті організації міжпредметних зв'язків. Так, висококваліфікований фахівець оволодіває професійними компетентностями, а також готовий до розуміння механізмів інтеграції різних видів художньої діяльності на основі взаємодії мистецтв, що сприяє формуванню в нього світогляду, національного менталітету, пізнанню законів світової культури. Взаємодія мистецтв, як фактор підготовки педагога поліхудожнього профілю, забезпечує формування потреби накопичення досвіду культури та його інтегрування в пізнавальні процеси школярів, самовдосконалення знань, умінь у їх проекції в поняття сенсу й значення текстів культури, оволодіння педагогічними технологіями для професійної діяльності на основі суб'єкт-суб'єктних взаємодій.

Подальшого розвитку потребує більш детальне вивчення проблеми формування поліхудожньої діяльності під час професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва як умови збагачення інтелектуальної та естетичної сфери світосприйняття.

Список використаних джерел

1. Масол Л. М. Інтеграція в системі шкільної мистецької освіти і поліхудожня підготовка вчителів / Л. М. Масол // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – К.: Наук. світ, 2003. – Вип. 4. – С. 7–15.
2. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посібник / Л. М. Масол. – Харків: Друкарня Мадрид, 2015. – 178 с.
3. Про вищу освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII // Верховна Рада України. – К.: Парлам. вид-во, 2017. – С. 1–7.
4. Рейзенкінд Т. Й. Сучасні наукові методипізнання у поліхудожній підготовці майбутнього вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. – 2010. – Вип. 9. – С. 24–27.
5. Савенкова Л. Г. Воспитание человека в пространстве мира и культуры: интеграция в педагогике искусства: монография / Л. Г. Савенкова. – М.: МАГМУ-РАНХиГС, 2014. – 156 с.
6. Савенкова Л. Г. Полихудожественное образование как фактор развития детей и юношества / Л. Г. Савенкова // Педагогика. – 2006. – № 5. – С. 17–23.
7. Юсов Б. П. Стратегия взаимодействия искусств в воспитании школьников: новая парадигма / Б. П. Юсов // Взаимодействие искусств. – Астрахань: Институт усовершенствования учителей, 1997. – С. 214–220.

References

1. Masol, L. M., 2003. Integratsiya v sistemi shkilnoyi mistetskoï osviti i polihudozhnya pidgotovka vchiteliv. [Integration in the system of school art education and poly-artistic training of teachers]. *Psychological and pedagogical problems of rural school*, 4, pp. 7–15.
2. Masol, L. M. 2015. *Hudozhnyopedagogichni tehnologiyi v osnovniy shkoli ednist navchannya i vihovannya [Artpedagogical technologies in the basic school: the unity of education and education]*. Kharkiv: Drukarnia Madryd.
3. Pro vishyu osvitu: Zakon Ukraini vid 5 veresnya 2017 r. № 2145-VIII [About higher education: Law of Ukraine dated September 5, No. 2145-VIII]. 2017. *The Verkhovna Rada of Ukraine*, pp. 1–7.
4. Raizenkind, T., 2010. Suchasni naukovimetody piznannia u polikhudozhniy pidhotovtsimaibutnioho vchytelia muzyky [Modern scientific methods of cognition in the field of training of the future music teacher]. *The Scientific journal of Mykhaylo Drahomanov National Pedagogical University. Series 14 : The Theory and Methodology of Artistic Education*, 9, pp. 24–27.
5. Savenkova, L. G. 2014. *Vospitanie cheloveka v prostranstve mira i kulturi: integratsiya v pedagogike iskusstva [Education of a person in the space of peace and culture: integration in the pedagogy of art]*. Moscow: MAHMU-RANKhyHS.
6. Savenkova, L. G. 2006. Polihudozhstvennoe obrazovanie kak factor razvitiya detey i yunoshstva. [Poly-artistic education as a factor in the development of children and adolescents]. *Pedagogy*, 5, pp. 17–23.
7. Yusov, B. P. 1997. Strategiya vzaimodeystviya iskusstv v vospitaniyi shkolnikov: novaya paradihma [Strategy of interaction of arts in the education of schoolchildren: a new paradigm]. In: *The interaction of the arts*. Astrakhan: Institute for the Improvement of Teachers.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>